Przedpłata wraz z przesyłką pocztową wynosi 12 koron rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy ulicy Hetmańskiej l. 12.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 10. i 25. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 18. Dnia 25. września 1900. **XXVII. rocznik.**

Nakładem Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: **Tadeusz Romanowicz.**

Zwracamy uwagę Szanownych Zarządów Stowarzyszeń związkowych, na zbliżający się termin dorocznego Zjazdu delegatów. Stowarzyszenia, pragnące na Zjeździe poczynić samoistne wnioski, zechcą je wcześnie do biura Związku nadesłać, ażeby Wydział mógł nad niemi przeprowadzić obrady i na porządku dziennym Zjazdu je postawić.

Krytyka kredytu galicyjskiego.

(Dokończenie).

W trzeciej części swej pracy dr. Kolischer stawia przedewszystkiem pytanie, „czy w Galicyi wymogi kredytu społecznego każdej z trzech warstw produkcyjnych, rolników, przemysłowców i kupców, należycie są zaspokojone“.

Co do rolników — osobno autor omawia kredyt wielkiej a małej własności, osobno kredyt rolniczy nieruchomy (hipoteczny), osobno kredyt rolniczy osobisty. Stara się wysokość kredytu, potrzebną w każdym z tych działów, ująć w cyfry, ażeby się przekonać, czy wysokość ta jest dostateczna.

Kredyt stały, nieruchomy, dla którego najodpowiedniejszą formą jest list zastawny — jest galicyjskiej wielkiej własności przystępny w sumie dostatecznej. Stan pożyczek w zakładach emitujących listy zastawne, oblicza autor na 177 milionów, w Kasach oszczędności na 13 milionów, razem przeto 190 mil. co autor zaokrągla od razu do 200 milionów. Nawiasem mówiąc, zaokrąglenie dość dowolne a i niepotrzebne, skoro cyfra 190 mil. jest bardzo ścisła, bo na sprawozdaniach zakładów publicznych oparta. Faktyczne zaś obciążenie hipoteczne wielkiej własności z końcem r. 1894 wynosi 225,292.546 zł. a za lata 1895 do 1898 przyjmuje autor wzrost o 5% -- przez co cyfra ta na rok 1898 podnosi się do 236 mil. W porównaniu z cyfrą pożyczek zakładów publicznych, jest więc 46 milionów, a jak autor wskutek owego zaokrąglenia liczy, 36 milionów obciążenia, pochodzącego nie z pożyczek w zakładach publicznych, ale z różnych innych wierzytelności, z długów osobistych, w drodze egzekucyi na hipoteczne zamienionych, z działów spadkowych, należytości skarbowych i t. p Sądzimy jednak, że złudzeniem byłoby całe to obciążenie własności tabularnej brać na karb kredytu prawdziwie nieruchomego t. j. kredytu na kapitał stały, na melioracye, reszty ceny kupna i t. p.

Autor na podstawie tych cyfr twierdzi, że potrzeby kredytu zakładowego stałego własności wielkiej są należycie zaspokojone. Pomija w tem jedną ważną okoliczność Ten kredyt, przeważnie w listach zastawnych udzielany, zależy w wysokim stopniu od popytu na te listy zastawne, od ich kursu, więc od stanu targu pieniężnego. Gdy ten stan jest zły albo targ specyalnie dla papieru galicyjskiego źle usposobiony, gdy o kupca na listy zastawne trudno a kurs ich jest niski — wówczas ten rodzaj kredytu i trudnym się staje i drogim. Banki nie mogąc papieru swego sprzedać, trzymają zbyt wielką ilość wydanych listów we własnym portfelu, o ile ich zapasy gotówkowe na to starczą, a gdy te się wyczerpią, uzyskanie kredytu tego staje się bardzo trudnem. Jest to stan rzeczy bardzo niepomyślny — a u nas trwa on właśnie obecnie już od paru lat. Więc twierdzenie, że potrzeby kredytu tego rodzaju są należycie zaspokojone — przyjąć można tylko z zastrzeżeniem: o ile

stan targu pieniężnego zaspokojenia tego nie utrudnia.

Co do kredytu obrotowego — autor twierdzi, że powinien on być oparty na całości produkcyi co do swej ilości — a co do terminu na przeciętnych okresach zwrotu. Na ten drugi punkt — zgoda, nie mniej jak na jego bliższe a zgodne z v. der Goltz określenie, iż okresem tym jest cały rok. Ale zdaje się jednak, że zadaleko autor idzie, gdy co do ilości tego kredytu, żąda, by on odpowiadał całości rocznej produkcyi. A przecież w wartości tej produkcyi, tylko kwota, wydana na ziarno do siewu, na uprawę roli i na robociznę, jest tą, którą właściciel musi wydać zaliczkowo, więc mieć na nią, a ewentualnie przez kredyt uzyskać potrzebną na to kwotę. Wysokość zaś tej kwoty oczywiście jest znacznie niższa od całej wartości plonu. Tę wartość plonu oblicza autor dla wielkiej własności na 150 milionów w czem jest 80 mil. produkcyi właściwych ziemiopłodów, 20 mil. produkcyi przemysłu rolniczego i 50 mil. produkcyi mięsnej i mlecznej.

Jaka w stosunku do tej cyfry jest wysokość kredytu obrotowego, uzyskiwanego przez większą własność? Odpowiedź na to jest bardzo trudna — daćby ją mogły tylko zakłady pieniężne, gdyby miały osobne wykazy kwot, na weksle i w rachunku bieżącym wypożyczanych właścicielom tabularnym. Autor podaje sumę portfelu wekslowego zakładów pieniężnych (bez stowarzyszeń, z których tylko krakowski wzajemny kredyt wciąga do rachunku) na $29^1/_2$ mil. a sumę rachunków bieżących na 21 milionów. Z tych sum tylko pewna część niewielka mogłaby być policzona na karb tego rodzaju kredytu, o jakim mowa. Więc niewątpliwie trafny jest wniosek autora, że ten dział kredytu jest bardzo niedostatecznie zaspokajany z zakładów publicznych a wielka jego część jest kredytem prywatnym, zbyt często połączonym z wyzyskiem.

Co do kredytu włościańskiego — autor, jak już wiemy, jest przeciwnikiem oparcia go o instytucye, emitujące listy zastawne, również sądzi, że i kasy oszczędności puszczać się nie mogą na kredyt hipoteczny włościański. Ma także obawy co do formy pożyczek włościańskich, zaprowadzonej w niektórych zakładach niemieckich, łączącej pożyczkę z ubezpieczeniem dłużnika na wypadek śmierci. Przemawiają przeciw tej kombinacyi liche warunki odżywiania się u włościan, brak odpowiednich sił lekarskich i niski poziom oświaty. I tu znowu nie zupełnie zgadzamy się z autorem. Motywy przez niego przytoczone, przemawiają przeciw ubezpieczeniu życiowemu w ogóle, w zastosowaniu do włościaństwa — ale nie przeciw tej formie łączenia pożyczki hipotecznej z ubezpieczeniem na wypadek śmierci. Ubezpieczenie wśród włościan szerzy się w ogóle bardzo powoli — ale właśnie połączenie go z hipotecznym kredytem, mogłoby znacznie do jego szybszego rozpowszechnienia się przyczynić.

Wartość produkcyi rolniczej małej własności, a więc według przyjętej przez autora zasady także i wysokości potrzebnego dla nich kredytu obrotowego — oblicza autor mniej więcej na 170 milionów zł. Temu przeciwstawia sumę około 19 milionów zł. w przybliżeniu dostarczaną przez zorganizowany kredyt. Byłaby więc bardzo wielka, wprost kolosalna różnica między potrzebą a jej zaspokojeniem. A różnica ta nie traci nic na swej doniosłości, gdybyśmy pierwszą cyfrę znacznie obniżyli, drugą przez autora zbyt nisko ocenioną, nieco podnieśli. Bo nawet gdyby i tamto obniżenie i to zniżenie przyjąć w stosunku bardzo znacznym — tu i tu o całe 50% — to jeszcze potrzeba wyniesie 85 milionów a zaspokojenie tylko $28^1/_2$ mil. czyli, okazałby się brak $56^1/_2$ mil. Ten brak wypełnić ktoś musi — wypełnia go oczywiście kredyt prywatny, lichwiarski, wyzyskiwawczy. I tu jest istotnie klęska publiczna — której zaradzić trzeba. Autor wita bardzo sympatycznie akcyę ku zakładaniu kas Raiffeisena — ale słusznie ostrzega przed przesadnemi nadziejami, które z instytucyj tych „robią panaceę przeciw dolegliwościom ekonomicznym drobnej własności".

Co do kredytu przemysłowego jest dla autora pierwowzorem francuski „*crédit mobilier*". „Powołanie do życia nowych, zasilanie i powiększanie istniejących przedsiębiorstw, przeprowadzenie ich do wyższych form asocyacyi i nieodzownie z tem wszystkiem połączone wtłaczanie w skarby prywatne papierów udziałowych (akcyj) akcyj pierwszeństwa i kredytowych (obligacyj) a więc skupianie kapitałów produkcyjnych, to są zadania, które już z początkiem wieku wyłączyły się z kompleksu czynności bankowych i dały pochop do założenia brukselskiej *société générale pour favoriser l'industrie,* paryskiego *crédit mobilier* braci Péreire i przyświecającego nam dotąd ideałem niedoścignionym banku polskiego". U nas instytucyi takiej nie ma — banki emitujące listy zastawne na polu przemysłowego kredytu mogą być co najwyżej dobrymi dyletantami — a łączenie w jednej instytucyi dwojakich czynności kredytowych, stojących na przeciwległych biegunach bezpieczeństwa, jak kredyt hipoteczny i kredyt przemysłowy — jest tak trudne, że zakłady muszą z konieczności zrezygnować albo z listu zastawnego albo z czynności właściwych kredytu ruchomego. Jest zatem konieczność założenia banku przemysłowego.

Zgadzamy się zupełnie z autorem, że połączenie działu hipotecznego z działem ruchomego, przemysłowego kredytu, jest niewłaściwe. Jeżeli to się u nas dotychczas działo (Bank hipoteczny — Bank krajowy) to dla tego, że chciano dla instytucyi pozyskać wszystkie wielkie koła interesów krajowych — a zarazem wyobrażano sobie, że „oddział handlowy“ będzie w chwilach potrzeby sukursem dla oddziału hipotecznego. Bank krajowy zresztą nie byłby wcale przyszedł do skutku, gdyby miał być wyłącznie zakładem kredytu ruchomego, przemysłowego — a nie uwzględnił tej sfery interesów, która w Sejmie ma tak znakomitą przewagę. Obecnie, po szesnastu latach istnienia Banku, gdy instytucya ta narosłemi przez ten czas rezerwami już się znacznie wzmocniła — warto zastanowić się nad kwestyą wyodrębnienia działu dla kredytu ruchomego i utworzenia zeń osobnego zakładu. Zasilony krajowym funduszem przemysłowym, który już wynosi przeszło 1 milion koron, wzmocniony nową dotacyą krajową, o którą nie będzie trudno z chwilą, gdy projekty finansowe Wydziału krajowego dadzą w pierwszych latach bardzo znaczne budżetowe zwyżki — mógłby taki krajowy Bank przemysłowy stanąć od razu jako siła poważna. Tu należałby także dzisiejszy oddział kolejowy Banku krajowego. Drugi zaś zakład — mógłby obok ściśle hipotecznego mieć także oddział melioracyjny, parcelacyjny i rentowy i w ten sposób reprezentować interesy agrarne w najszerszem tego słowa znaczeniu.

Jako głównego reprezentanta drobnego kredytu przemysłowego, więc powiedzmy kredytu rękodzielniczego, uważa autor Towarzystwa zaliczkowe systemu Schultzego Przyjmując według naszej statystyki w stowarzyszeniach związkowych 8·2% a w niezwiązkowych 4·4% rękodzielników i przyjmując — co już jest bardzo hipotetyczne — że udział ich w sumie kredytów jest taki sam, oblicza autor, że drobny i średni przemysł ma w naszych instytucyach 25 do 29 milionów kredytu — i na tej cyfrze opiera dochodzenie, czy kredyt dla tego przemysłu jest dostateczny. Jest tu naszem zdaniem ten błąd, iż autor t y l k o nasze instytucye uważa jako źródła kredytu dla średniego przemysłu. Nie ulega wątpliwości, że w portfelach naszych banków i kas oszczędności, przemysł ten jest silnie reprezentowany — przez co podnosi się powyższa cyfra kredytu z pewnością jeszcze o kilka milionów. Potrzebę zaś kredytu oblicza autor na zasadzie podatku zarobkowego wraz z dochodowym I. klasy dawnej ustawy — i na tej podstawie oblicza minimalną wartość produkcyi przemysłowej na 30 do 35 milionów zł. Odlicza z tego znowu tylko hipotetycznie 10 milionów na przemysł wielki i otrzymuje 20 do 25 milionów zł. jako wartość roczną produkcyi drobnego i średniego przemysłu. Przyjmując, że kapitał stały w tym przemyśle jest dwa razy większy od półrocznie wracającego obrotowego — otrzymuje autor sumę 30 do 36 mil. zł. całego (stałego i obrotowego) kapitału, tkwiącego w galicyjskim przemyśle drobnym i średnim. W porównaniu zatem z cyfrą kredytu dostarczonego przez stowarzyszenia, okazałby się brak sięgający do 7 milionów.

Wyznajemy, że do cyfr, takiemi przybliżonemi obliczeniami uzyskanych, nie możemy żadnej wagi przywiązywać — a zresztą i bez takich cyfr niedostateczność kredytu, dostarczanego średniemu i drobnemu przemysłowi, z samych faktów codziennego ekonomicznego życia jest aż nazbyt widoczna. Środków zaradczych autor nie podaje — bo bank przemysłowy, którego słusznie się domaga, byłby oczywiście przeważnie dla przemysłu wielkiego. Rękodzielniczemu przemysłowi zaś dopomóc może tylko własna, na wzajemności oparta organizacya, któraby zrzeszeniem drobnych sił do wspólnych ekonomicznych celów dała mu korzyści wielkiego obrotu a tem samem i silniejszy kredyt. Szewc o dwóch robotnikach nie łatwo znajdzie kredyt — spółka szewska, d o b r z e p r o w a d z o n a, uzyska go z łatwością.

Wreszcie zwraca się autor do handlu, dla którego główną formą kredytu jest weksel. Ale warunkiem tego kredytu „jest silne, należycie zorganizowane kupiectwo, które materyalną podstawą i regularnością wzajemnych stosunków umożliwia głównie zawiązanie i rozwiązanie łańcucha wekslowego“. Tego warunku u nas brak — w obec znanego faktu r o z d r o b n i e n i a h a n d l u w Galicyi, które oczywiście i na kredyt handlowy szkodliwie musi oddziałać. Banki żądają dwóch a nieraz i trzech podpisów, co w bardzo wielu wypadkach jest możliwe tylko przez.... k u p n o p o d p i s u. Tak wykwitła „obok i z ujmą dla stanu bankierskiego s p e c y a l n o ś ć g a l i c y j s k a e s k o n t e r ó w, z całym sztabem agentów, uwijających się między potrzebującymi kredytu“. Obliczeniem dość sztucznem, którego tu powtarzać nie będziemy, dochodzi autor do cyfry 40 milionów minimalnego kapitału, jakim handel galicyjski operuje — z czego przyjmuje 8 mil. na własny a 32 mil. na pożyczony kapitał. Z tego liczy, że banki dostarczają handlowi tylko 5 mil. — co nam się wydaje za nisko obliczonem — resztę zaś pokrywa w części kredyt, handlarzom przez producentów udzielony a w znacznej części, zdaniem autora połowę przekraczającej, kredyt prywatny, z natury rzeczy drogi, wymagający wysokiej premii niebezpieczeństwa — nieraz wprost lichwiarski i wyzyskiwawczy. Jest w tem wiele prawdy, ale dodajmy, że ten lichwiar-

Rachunki stowarzyszeń zaliczkowych

za miesiąc sierpień 1900.

Miejscowość i firma *)	Stan bierny: Udziały	fundusz rezerwowy	Wkładki	Pożyczki zaciągnięte	Saldo rachunku Banku kraj.	Saldo odsetek	Reszta pozycyi stanu biernego	Kapitał obrotowy	Stan czynny: Pożyczki udzielone	Koszta założenia ruchom. i admin.	Reszta pozycyi stanu czynnego	Gotówka
	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.
Bełz Tow. zalicz.	36308	18493	100323	29467	—	4379	3085	192055	151756	1556	36781	1961
Biecz Tow. wzaj. kredytu	51876	2043	217673	15964	662	7668	5494	301380	267023	1635	30790	1932
Bircza Tow. zal.	46713	16933	57450	119225	—	1700	2199	244220	233456	2958	7126	680
Błażowa Stow. z. „Pomoc“	5805	728	58403	—	—	2759	22858	90553	70670	781	16137	2965
Bobrka Tow zal.	20555	8135	33328	15400	—	3018	2303	82739	72552	3760	738	5689
Bochnia Tow. zal.	46994	7674	104382	9120	—	7386	7996	183552	159978	3990	9799	9785
Bołszowce Bank zal.	44714	10740	58840	31370	—	5566	402	151632	139659	7728	3928	416
Bołszowce Kasa zal. „Nadz.“	39114	9117	65849	800	—	4996	219	120095	111929	3400	7626	540
Borszczów Pow. K. zal. i oszcz.	29013	4094	20201	38768	3712	3673	—	99461	94462	3089	986	9[illegible]5
Brzesko Tow. zal.	118643	51713	448403	—	—	21575	82407	722741	538850	5296	174626	3969
Brzostek Tow. zal.	16875	3240	63750	12647	—	3460	—	99972	96378	2179	314	1101
Chodorów Tow. zal.	7902	1478	18396	8400	—	1018	200	37394	35214	33	1387	760
Czortków Bank zal.	77300	14047	344332	-	—	17632	2690	456001	401780	5141	42730	6350
Dąbrowa Tow. zal.	171172	79883	646508	—	—	22595	78426	998583	829000	11479	152678	5421
Dębica Tow. wzaj. kredytu	119555	31513	633605	—	5312	29090	3889	822963	717547	12098	31301	62017
Delatyn Bank zalicz. „Nadz.“	13452	4320	7007	39394	—	173	—	64346	47398	—	16674	274
Dobczyce St. poż. i oszcz. „Wz. p.“	16146	4119	32445	25700	—	989	60	79459	71758	2418	4418	865
Dobromil Tow. zal.	67990	16262	110522	15400	232	8508	221	219135	195776	16068	392	6879
Drohobycz T. zal.	107259	37891	601434	—	—	24872	2777	744233	628762	7942	114381	23148
Dukla Tow. zalicz.	62138	11348	207931	38476	3523	10767	903	335086	301666	5927	23332	4161
Dynów Tow. zal.	34385	7595	192595	16929	—	5025	3281	259810	225038	25944	8743	86
Frysztak Tow. zal.	2990	262	22824	—	—	2829	6632	35536	24522	1189	1067	8759
Gliniany Tow. zal.	92053	42935	315304	69813	2969	17139	41	540252	486272	49882	3019	1080
Głogów Pow. T. zal.	89751	37540	617981	27600	—	27835	1010	801717	757614	26920	7493	9690
Gorlice Tow. zal.	191228	96157	772860	617950	—	44483	46376	1769054	1596714	16601	146506	9233
Grybów Tow. zal.	76051	31315	533242	27000	—	6477	14200	688285	652781	4186	30308	1010
Husiatyn P. T zal.	36804	10639	226482	16100	—	1749	12274	304048	274974	1056	15087	12931
Jasło Tow. zalicz.	131221	73261	861630	57706	—	30450	288630	1382898	980498	289911	99744	12746
Jordanów St. poż. „Praca i oszcz.“	48161	24144	221805		—	12474	—	306584	233121	56735	12586	4142
Kalwarya zebrz. T. oszcz. i poż.	33460	3112	170579	32000	—	14363	3893	257406	246157	3457	4066	3726
Kałusz Tow. zal.	46475	17666	123963	5000	—	3153	6755	203012	162329	37648	267	2767
Kamionka strumiłowa P. T. zal.	54180	23789	264457	—	—	7559	14367	364353	308549	13108	40912	1704
Kolbuszowa T. z. „Szcz. Boże“	60792	30889	249079	—	—	10047	18597	369405	284707	2482	77388	4828
Kołomyja T. zal.	92928	40067	403284	57812	—	26644	7363	628098	530005	45823	44610	7660
Kołomyja Sp. handl. rol. przem.	48910	535	55114	120145	74000	6497	6417	311619	259288	6590	34746	10995
Komarno Tow zal.	71850	23954	213737	61020	—	10598	2778	384669	284707	2482	77388	4828
Kraków Bank chrześcijański	16594	1936	44006	12252	—	3004	—	77792	73666	2554	228	1344
Kraków Tow. kred. ręk. i przem.	117301	39366	711667	190582	—	35098	5548	1099563	995627	12258	75253	16424
Kraków Tow. zal.	217071	49158	807052	257887	—	43014	11899	1386081	1206075	77583	24967	77456
Krynica St. p. i osz. „Wz. pomoc“	35072	8138	165001	12440	—	916	—	221567	1[illegible]3007	3483	21613	3464
Kulików Kasa zal. „Nadzieja“	23530	6753	28143	45700	—	179	2669	106974	97481	3946	3667	1880
Kuty Mieszcz. Kasa zal. i oszcz.	11724	1986	30098	14647	—	2527	203	61185	57225	2257	257	1446
Limanowa T. z. i ochr. włas. ziem.	153305	68722	214786	260009	2612	10476	6551	716450	589574	99865	20798	6213
Lisko Tow. zalicz.	121440	41685	718490	178039	3028	34869	6513	1104064	1048809	11779	42857	619
Lwów Tow. wzaj. kred.	139338	17639	126164	116095	—	4297	—	403533	392365	3065	5962	2141
„ T. z. urz. i sł. g. dr. żel.	47936	14272	29769	254449	—	5163	20370	371959	364950	3184	2540	1285
„ T. eskont. i zal	53063	13972	23802	41017	—	5974	12711	140539	117642	3519	22251	7127
„ Bank dla ubezp. i przem.	74369	5250	22188	224295	—	9175	15786	350963	307699	22213	14066	6985
„ Lwowsk. T. zalicz.	39495	3108	14535	80764	—	3960	—	141863	127349	2726	4110	9678
„ Pow. Tow. zal.	31760	9660	139831	13000	—	—	—	194310	175870	2187	12882	3371

*) Tylko wykazy nadesłane przed 10. każdego miesiąca znajdą w tabeli pomieszczenie.

Miejscowość i firma	Stan bierny							Kapitał obrotowy	Stan czynny			
	Udziały	fundusz rezerwowy	Wkładki	Pożyczki zaciągnięte	Saldo rachunku Banku kraj.	Saldo odsetek	Reszta pozycyi stanu biernego		Pożyczki udzielone	Koszta założenia ruchom. i admin.	Reszta pozycyi stanu czynnego	Gotówka
	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.	kor.
Lubaczów Tow. kred. miejskie	164768	25475	124499	3400	—	2820	1565	322527	312853	4875	3812	1097
Lubaczów St. zal.	39626	7632	117563	39511	—	4403	725	209460	197984	3914	7117	445
Maków St. poż. „Wzaj. pom."	133594	51507	374791	—	1787	20247	820	582746	358853	6295	212494	5104
Mielec Tow. zal.	37959	9266	286139	—	3604	301	11741	349011	332287	2950	7782	5892
Mikołajów Kasa zal. „Nadzieja"	8977	2623	2641	17220	—	336	677	32475	29310	915	1787	463
Mikulińce Tow. zal.	2882	1154	6413	5900	—	704	—	17053	16703	250	73	27
Milówka Stow. oszczędn. i poż.	33725	13019	77229	24140	—	—	1043	149157	110161	36654	1987	356
Mościska Tow. zal.	73004	29461	248049	—	—	3167	1986	355667	310080	8797	29185	7605
Mszana Tow. zal.	8228	1979	18959	10041	—	437	627	40321	38522	788	468	544
Nadwórna Kasa zal.	68393	7832	168249	49786	3466	3249	—	300978	277897	5536	16809	737
Nisko Pow. Kasa zal. i oszcz.	11514	2421	28733	7000	—	1738	498	51904	46039	2717	847	2302
Nowy Sącz K. zal.	161671	69771	906076	5700	—	28958	12810	1184986	1118885	32069	26009	8022
Obertyn Kasa zal. i oszczędn.	14547	4760	39706	13534	—	3687	753	76987	72978	923	2360	726
Oświęcim Tow. oszczęd. i poż.	233116	80133	885789	—	—	52217	—	1251254	1134024	5448	82774	29008
Podgórze St. p. i o. „Wz. p."	140008	52012	702915	130341	15606	13138	876	1054896	1014051	9387	8456	23002
Podhajce Tow. zal.	49080	6743	139667	33900	2268	9947	370	241975	230816	3365	4849	2945
Przemyśl K. zal. rzem. i rol.	238269	62045	702394	92741	—	33665	101132	1230246	1083558	17671	104826	24191
Radomyśl Stow. oszcz. i poż.	17644	8826	104480	7000	—	4216	188	142354	117775	17141	563	6874
Radymno Kasa zal.	40296	6848	58407	43210	—	6302	4299	159363	149251	2674	2112	5326
Radziechów T. zal.	117665	39418	357162	—	1527	12223	7321	535316	500585	7231	20930	6569
Rawa ruska Pow. K. zal. i oszcz.	31165	7518	155359	5600	197	6922	2195	208955	191574	10107	2355	4919
Rozdół Tow. zal.	8676	2696	15422	22900	—	334	527	50556	47894	1756	387	518
Rudki Tow. zalicz.	45495	16939	173036	20600	633	3974	1655	262332	235051	23010	738	3531
Rudnik Kasa zal. i o.	36741	4456	200271	—	—	11663	1300	254430	239718	1571	10680	2461
Rymanów Tow. zal.	50324	32326	342331	6341	—	12890	227	444440	342024	4284	88783	9347
Sąd. Wisznia K. z. „Nadzieja"	40574	10509	31818	56034	—	4806	59	143801	136193	2182	2171	3255
Sambor K. z. rękodz. i roln.	31867	10784	153741	46997	—	5862	351	249603	180465	2307	64660	2170
Skałat Tow. zal. i kredytowe	99179	41182	109436	216905	—	8657	3321	478680	427127	602	47504	3448
Skawina Stow. poż. i oszczęd.	26258	5310	78831	18803	—	5802	1167	136172	133963	1114	274	820
Sokal Tow. zalicz.	40309	36450	288822	24805	8690	11659	192	413727	322669	67800	16438	6820
Stanisławów Bank zalicz.	133885	207366	236983	205907	6952	19647	33585	664325	519516	6874	123086	14849
Stryj Tow. zalicz	94498	25935	207938	12300	—	16176	16524	373371	303029	15037	48641	6665
Szczerzec T. K. zal.	24821	4520	56087	2490	—	—	125	106043	98466	1223	6315	39
Tarnobrzeg T. zal.	23162	23499	75476	—	218	7551	3927	133832	122977	1858	8110	887
Tłumacz St. kred.	70633	19347	282081	12050	—	12064	—	369175	319884	15854	50358	10079
Tuchów Kasa zal. i oszczędn.	10955	680	83045	—	—	3261		97941	94733	787	12	2409
Turka Pow. T. zal.	42919	5346	169772	38711	2880	8905	780	269313	256004	5478	4057	3775
Tyśmienica K. zal.	37181	12018	140216	24500	—	6341	1661	212917	212035	2698	5862	1322
Ulanów Tow. zal.	11666	2515	22272	19465	—	2493	—	58411	53676	784	1834	2117
Ustrzyki dolne Tow. zalicz.	21857	4650	55175	38570	—	5184	793	126229	118453	2436	3075	2265
Złoczów Tow. zal.	147810	58420	469530	—	—	21350	15968	713076	616381	7990	82154	6554
„ Kasa zal.	32477	13217	117172	66120	—	4789	199	233974	223293	5524	1068	4090
Zator Tow. zalicz.	6879	635	27116	6400	—	1156	--	42136	39604	650	7	1925
Zbaraż Tow. zalicz.	61130	35844	112246	109174	3972	8909	14444	345719	322681	4386	11185	7467
Żółkiew Kasa zal. i oszczędn.	50919	43801	32083	134911	2683	851	2191	267399	197079	13354	52951	4016
Żmigród Tow. zal.	20124	3364	92561	17497	—	4825	40	138410	134024	2230	1968	189
Żydaczów Pow. K. zal. i oszcz.	20205	9346	228754	—	1467	4389	1633	265793	251251	10480	651	3411

Uwaga! Rachunki miesięczne należy nadsyłać w kopercie **niezaklejonej**, i opłacać marką za **trzy** grosze.

ski kredyt nie tylko drobnemu handlowi ale w wyższym jeszcze stopniu drobnemu przemysłowi czuć się daje.

Ostatecznie autor reasumuje: Kredytowy system powinien mieć taką elastyczność, by mógł rozszerzać się razem z rozwojem gospodarstwa społecznego, ułatwić przebycie wstrząśnień, towarzyszących ewolucyom ekonomicznym. Weszliśmy w erę kapitalistyczną — to też musimy dążyć do usunięcia natury katastrofalnej tych przeobrażeń, jakie kapitalizm wywołuje. Więc: uzupełnić organizacyę kredytu włościańskiego kredytem rentowym, parcelacyjnym, kredytem dla rolniczych spółek i syndykatów. W przemyśle kredyt ma nam ułatwić przejście do przemysłu fabrycznego — a mybyśmy dodali: przysporzenie przemysłowi średniemu korzyści wielkiego obrotu przez kredyt dla spółek. W handlu wreszcie zadaniem kredytu jest przygotować handel do form kapitalistycznych, przeciwdziałać dalszemu jego rozdrobnieniu, umożliwić powstanie silniejszych przedsiębiorstw handlowych przez rozszerzenie sił słabych.

Można się z autorem w szczegółach różnić — można w pracy jego znaleść luki i niedokładności — ale w każdym razie praca jego ma znaczną wartość i powinna zwrócić na siebie uwagę każdego, kto się sprawami kredytowemi zajmuje

Spółki wielkopolskie w r. 1899.

Mamy przed sobą 28. sprawozdanie Związku polskich spółek zarobkowych i gospodarczych w W. Ks. Poznańskiem i w Prusach zachodnich za r. 1899. Sprawozdanie to przedkłada Patronat na walnem zgromadzeniu Związku, odbywającem się właśnie teraz, w dniach 25 i 26. b. m. w Toruniu.

Samo sprawozdanie Związku jest bardzo treściwe i krótkie. Patronat, złożony tam z 7 członków a spełniający funkcye naszego Wydziału Związku — odbył w r. 1899 cztery posiedzenia, na których omawiano sprawozdanie Patrona o nowych spółkach, o rewizyach zwyczajnych i nadzwyczajnych i o stosunkach i potrzebach spółek, w których dokonano rewizye. Rewizyi zwyczajnych wykonano 54 — nadzwyczajnych 23. Zwyczajne rewizye są tam tak ściśle unormowane, że w szematycznem zestawieniu wszystkich spółek przy każdej spółce zapisano termin najpóźniejszy, w którym następna rewizya ma się odbyć; a są przy niektórych zapisane terminy aż w r. 1902. Wydawałoby się to dziwnem, gdyby nie okoliczność, że odbywają się dość liczne, tym programem nie objęte, rewizye nadzwyczajne, które przeprowadza sam Patron.

Do Związku należało według poprzedniego sprawozdania 114 spółek, przybyło 6, ubyła jedna — obecnie więc obejmuje Związek 119 spółek. Patron w sprawozdaniu pisze, że za najważniejszy obowiązek poczytywał sobie zakładanie nowych spółek i rewizye istniejących. W razie potrzeby stawiał się Patron na walne zebrania spółek. „Rozwój spółek był w roku ubiegłym zupełnie prawidłowy. Mamy, ogólnie mówiąc, bardzo dobry w ludziach kierujących spółkami materyał; znajomość prawnych przepisów dostateczną; uczciwość i chęć do pracy, choćby niezupełnie wynagrodzonej, uznania godną; ostrożność w udzielaniu pożyczek ścisłą. Gdy jednak kierownicy spółek są ludźmi, mogą i muszą być wyjątki“.

Następuje sprawozdanie kasowe. Związek miał 9077 mk. dochodu a 6.595 mk. wydatku — pozostaje poważny remanent kasowy 2.481 mk. na r. 1900/901 — wyższy o 284 mk od zeszłorocznego. Dodano wreszcie do części ogólnej sprawozdanie Banku związkowego i bilans jego za rok 1899, znane już czytelnikom *„Związku“*.

Statystyka obejmuje 120 spółek, t. j. wszystkie obecnie do Związku należące i jedną, która jest w likwidacyi.

Liczba członków wynosi 46.430 — czyli 387 na jedną spółkę. Według zawodów było: rolników ogółem 25908 (między nimi 601 większych właścicieli, 24309 mniejszych gospodarzy i chałupników i 998 dzierżawców) — przemysłowców i rzemieślników 9.022 (z tych 5.893 z własnością nieruchomą, 3.129 bez niej) — innych zawodów 4864 (z tych 2.390 z własn. nier. a 2.474 bez niej) — wreszcie nieoznaczonych 6.633. Widzimy więc i w Wielkopolsce znaczną przewagę liczebną rolników, przedewszystkiem włościan. Rolnicy w ogóle tworzą 55·8% ogółu członków (sami włościanie 52·4%) — przemysłowcy 19·4% — inni i nieoznaczone zawody 24·8%.

Cyfry bilansu przedstawiają się jak następuje:

Stan czynny: weksle 38,390.725 marek (fenigi opuszczamy) — lokacye w bankach 2,024.365 mk. — gotówka 722.215 mk. — rach. kosztów procesowych 13.163 mk. — różne 5,470.190 mk. — straty 26.499 mk. — razem 46,647.160 mk.

Stan bierny: udziały 6,516.004 mk. — depozyty (wkładki oszczędności) 32,462.061 mk. — fundusz rezerwowy 2,614.003 mk. — banki 2,104.363 mk. — różne 2,636.840 mk. — zysk 313.887 mk., ogółem 46,647.160 mk.

Przypatrzmy się tym cyfrom. Udziały wynoszą w cyfrze przeciętnej 54.300 mk. na jednę spółkę — fundusze rezerwowe 21.783 mk. — fundusze własne zatem 76.083 mk. Fundusze obce: depozyty 270.517

mk. na jednę spółkę, banki 17.536 mk. ogółem 288.053 mk.

Na jednego członka wypada: udziałów 140 mk. 34 f. — funduszu rezerwowego 56 mk. 29 f. — wkładek oszczędności 699 mk. 16 f. — kredytów udzielonych 826 mk. 85 f.

Stosunek kapitału własnego do obcego jak 1 : 3·78. W kapitale obcym ogromna przewaga wkładek oszczędności, mały stosunkowo kredyt bankowy. Jeżeli zaś zważymy, że jest to kredyt we własnym, związkowym banku — to możemy śmiało powiedzieć, że spółki wielkopolskie stoją całkowicie o własnej sile.

Na porządku dziennym „Sejmiku" spółek, który się właśnie teraz odbywa, stoją oprócz zwykłych spraw wewnętrznej gospodarki Związku, sprawy następujące: stosunek spółek do Banku związkowego — o zastawach — zabezpieczenie na życie a spółki — jak ustawiać bilans noworoczny? — o prolongowaniu weksli — referaty rewizorów i delegatów.

O wynikach tego Sejmiku nie omieszkamy zamieścić treściwego sprawozdania.

Zjazd związkowy niemieckich stowarzyszeń zarob. i gosp. w Austryi.

Tegoroczny zjazd spółek niemieckich w Austryi, odbył się dnia 8. i 9. września w Lincu. O przedłożonem zjazdowi sprawozdaniu patrona Wrabetza napiszemy osobno — dziś zaś podajemy ważniejsze uchwały zjazdu, mające ogólne znaczenie.

Rząd zwołał był ankietę w sprawie kredytu rękodzielniczego i między innemi przedłożył jej pytanie, czy zakładanie dla rzemieślników kas pożyczkowych systemu Raiffeisena, byłoby pożądane — przyczem się okazało, że rząd system ten uważa za odpowiedni dla rękodzielniczego kredytu. Z tego powodu patronat wniósł na zjazd Związku — a zjazd uchwalił następującą rezolucyę:

XXVIII zjazd ogólnego Związku oświadcza, że zapowiadane przez rząd popieranie kredytu drobnych przemysłowców przez zakładanie kas pożyczkowych systemu Raiffeisena — jest przedsięwzięciem bez widoków powodzenia i że oparte na samopomocy kredytowe stowarzyszenia systemu Schultzego z Delitzsch znacznie są odpowiedniejsze do zadość uczynienia potrzebie kredytu drobnych przemysłowców.

Ażeby usunąć zarzuty przeciw zwykłej obecnie formie udzielania kredytu za poręką — byłoby do życzenia, by stowarzyszenia związkowe zajęły się pytaniem, czy i pod jakiemi warunkami byłoby możliwe udzielanie kredytu osobistego bez osobnego zabezpieczenia. Rozumie się, że taki kredyt osobisty tylko wtedy możnaby uznać dopuszczalnym, gdy nie ma wątpienia co do wypłatności biorącego kredyt, gdy charakter jego i uzdolnienie przedsiębiorcze daje rękojmię zwrotu zaliczki, i gdy można udowodnić, że pożyczka będzie użyta tylko na cele przedsiębiorstwa. Prócz tego co do żonatych dłużników uważa się wspólną odpowiedzialność żony jako przez się zrozumiałą, a zalecić także można, by na pokrycie składano starsze nie obciążone zaliczką police ubezpieczenia życiowego.

Druga uchwała odnosi się do stowarzyszeń spożywczych. W bardzo długiej, na trzy wielkie ustępy o licznych punktach podzielonej rezolucyi, podniesiono teoretycznie znaczenie stowarzyszeń spożywczych dla klasy robotników i drobnych rzemieślników — zaznaczono prawo każdego obywatela do takiego urządzenia sobie sposobu zaopatrywania się w artykuły potrzeb do życia, jakie za najkorzystniejsze uważa — i wyrażono ubolewanie, iż pewne małe koła ludności zawsze przeciw wykonywaniu tego prawa agitują i w osobistym interesie przeciw temu protestują. Wezwano przeto wszystkie na pomocy własnej oparte stowarzyszenia, ażeby tę agitacyę przeciwną spółkom spożywczym zwalczały. Wreszcie zjazd wyraża zdziwienie, że rząd, który popiera stowarzyszenia surowcowe, ogranicza spółki spożywcze w ich wychowawczo ekonomicznej działalności i wzywa rząd, żeby wszystkie rodzaje spółek jednakowo życzliwie traktował.

Zajął się też zjazd sprawą, o której pisaliśmy w *„Związku"* — sprawą „nie akceptowanej traty". Uchwała w tym przedmiocie opiewa:

Postanowione uchwałą Rady generalnej Banku austro-węgierskiego, dopuszczenie traty nieakceptowanej do eskontu i dokonane przez to częściowe przeobrażenie systemu kredytowego i płatniczego w obrocie przemysłowym i kupieckim, nakłada także stowarzyszeniom kredytowym obowiązek wzięcia pod rozwagę kwestyi eskontowania nieakceptowanej traty.

Jako zasady tego eskontowania zaleca się:

1. Wymaganie od biorącego pożyczkę uporządkowanego prowadzenia ksiąg.

2. Udzielenie spółce prawa wglądu w księgi — ażeby się mogła przekonać w każdym wypadku o porządnem prowadzeniu ksiąg, o uzasadnieniu traty, jakoteż o możliwie przez dłużnika poczynionych wpłatach przed terminem zapadłości.

3. Zobowiązanie korzystającego z kredytu, iż wpłaty na dług książkowy, na który trata została wystawiona, przyjmować będzie tylko na rachunek

stowarzyszenia kredytowego i zaraz do kasy stowarzyszenia wpłacać.

4. Powołanie się w tekście traty na datę faktury.

5. Czas obiegu traty nie dłuższy niż 4 miesiące.

6. Zawiadomienie ze strony wystawiciela o wystawieniu traty.

Dalsza uchwała odnosi się do spółek przemysłowców — spółek surowcowych, produkcyjnych i magazynowych — którym zjazd zaleca przystąpienie do Związku.

Zajęto się także sprawą opodatkowania funduszów rezerwowych — i uchwalono:

Władze skarbowe przy dochodzeniach co do nieopodatkowanych wkładów do funduszów rezerwowych, wychodzą zawsze z tego założenia, że rezerwowe fundusze powstały tylko z przydzielanych części czystego zysku. Tak jednak się nie dzieje w stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych, one bowiem zazwyczaj przydzielają do funduszów rezerwowych także opłaty wpisowe od członków, tworzące niemałą część tych funduszów. Ta przeto część nie powstała z obowiązanego do opłaty podatku czystego zysku przedsięwzięcia — ponieważ wpisowe nie jest w żadnym związku z zyskiem z przedsiębiorstwa a jest raczej statutem oznaczoną wkładką a jako takie ma być opodatkowane według skali I.

Zjazd przeto wyraża niepłonną nadzieję że ministerstwo skarbu uwzględniać będzie te faktyczne stosunki i władzom podatkowym da wskazówkę, żeby te części funduszów rezerwowych stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, które pochodzą z opłat wpisowych członków uważano jako nieobowiązane do podatku wpłaty.

Najwyższy trybunał w pewnym specyalnym wypadku orzekł, iż tylko fizyczne osoby mogą być członkami stowarzyszeń. Że zaś to orzeczenie jest sprzeczne z wielką ilością zarejestrowanych statutów — przeto Zjazd uchwalił: Należy w dobrze umotywowanej petycyi prosić ministerstwo sprawiedliwości, ażeby przy przyszłej reformie ustawy o stowarzyszeniach jasno wypowiedziało, że i osoby prawne mają prawo należenia jako członkowie do stowarzyszenia zarejestrowanego. (Dok. nast.).

Ruch stowarzyszeń.

W pierwszych dniach października b. r. wyjdzie z druku

XXVI. Rocznik statystyczny, stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych w Galicyi i W. Ks. Krakowskiem za rok 1899.

Cena egzemplarza zbroszur. **4** kor. (dla Stowarzyszeń należących do Związku tylko **3** korony) **z przesyłką pocztową.**

Uprasza się o **wczesne nadsełanie przedpłaty,** gdyż ze względu na wielką ilość odbiorców i pospiech w wysełce, nie możliwem jest zamówionych egzemplarzy wysełać inaczej, jak za **pobraniem pocztowem**, co jak wiadomo podraża znacznie koszta przesyłki.

Egzemplarze z góry zapłacone otrzymają Szan. Odbiorcy **bez kosztów przesyłki pocztowej.**

Administracya Wydawnictw
Związku stow. zarob i gosp.

Zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Dziennik urzędowy ogłasza w miesiącu lipcu b. r. następujące zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych:

Rozwiązanie:

Budzanów. Sąd obwodowy jako handlowy w Tarnopolu ogłasza, że wpisaną w rejestrze handlowym dla stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych firmę: „Kasa oszczędności i pożyczkowa, stowarzyszenie zarejestrowane z 5-krotną ograniczoną poręką w Budzanowie“ z powodu zaniechania przedsiębiorstwa wykreślono.

(Uchwała z dnia 16. czerwca 1900 l. cz. Firm. 366 stow. I. 113).

Bilansy stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych za rok 1899.

119. Limanowa. Towarzystwo zaliczkowe i ochrony własności ziemskiej. *a) Rachunek strat i zysków.* Przychód: z rachunku odsetek 10.366·73, z rachunku strat i zysków z roku 1898 224·16; razem 10.590·89. Rozchód: koszta urządzenia i ruchomości 143 87, koszta administracyi i podatków 6.117·06, do rachunku bilansu: saldo na 1900 rok 4.329 96; razem 10.590 89. *b) Bilans.* Stan czynny: pożyczki 310.520·41, dubioza 7.931·65, odsetki naprzód zapłacone 1.200·18, zwłoki 2.100·—, koszta ruchomości 1.294 86, administracya 1.308 53, bieżące 33.957 28, zapas druków 400·—, zaliczki procesowe 3.053·26, lokacye 4.850·57, kasa z dniem 31. grudnia 1899 r. 4.988·78; razem 371.605·52. Stan bierny: udziały 77 281·89, fundusz rezerwowy 27.040·74 1/2, wkładki na rachunek bieżący 116.456·39, długi zaciągnięte 130.391 69, odsetki (naprzód pobrane) 2 419·86, zaliczki procesowe 14·35, rezerwa strat 7.217·30, bieżące 4.101·89, dotacya Banku krajowego 2 351·44 1/2, straty i zyski 4.329·96; razem 371.605·52. Liczba członków 1.607. Ogólny obrót kasowy 2,569.844·23.

Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, ul. Lindego l. 4.